

המלצות לדרכי פעולה לעידוד ההתחסנות בקרב אוכלוסיות

עם היענות נמוכה

סיכום מפגש קהילת הקורונה, ינואר 2021

מסמך זה הינו סיכום מפגש מקוון של קהילת החוקרים והחוקרות שהתקיים בינואר 2021 בנושא חיסוני הקורונה. במסגרת המפגש נתבקשו החוקרים לתת מענה לשאלה "כיצד ניתן להתגבר על חוסר האמון ולעודד התחסנות בקרב אוכלוסיות בהן ההיענות לחיסון נמוכה?".

מסמך זה מסכם את המענים והחומרים שהתקבלו ממשתתפי המפגש, ומבוססים הן על בסיס ספרות תיאורטית והן מניסיון החוקרים בשטח - הן בתחום האמון והן בתחום השיווק החברתי.

הקדמה

ארגון ה SSHAP (Social Science in Humanitarian Action Platform) מגדיר שלושה גורמים המשפיעים על החשש מהתחסנות¹:

1. השפעות פרטניות וקבוצתיות

תפיסות אישיות לגבי החיסון או השפעת הסביבה החברתית: סיכון לעומת תועלת, ניסיון עבר לא מוצלח, מודעות וכד'.

2. השפעות רקע

חוויות היסטוריות ופוליטיות הקשורות לאפליה והזנחה. חוויות אלו מהוות קרקע פורייה למידע שגוי. חשש מחיסון נוטה להיווצר במצבים של אי שוויון והיעדר שיתוף בממשל ובמערכת הבריאות. בארה"ב, למשל, החשש מחיסון גבוה במיוחד בקרב הקהילה האפרו-אמריקאית. פייק ניוז ושמועות על קונספירציה נפוצים יותר בקהילות אלו.

3. החיסון

גורמי אי וודאות הקשורים למאפייני החיסון: מרכיבים, תהליך הפיתוח, בטיחות ויעילות, פלטפורמה חדשנית, אי וודאות לגבי המחלה, היעדר שקיפות בהליך פיתוח החיסון והניסויים הקליניים, מספר קטן של חוקרים, שאינם מוכרים וכד'.

ממחקר שערך פרופ' מנפריד גרין מבית הספר לבריאות הציבור שבאוניברסיטת חיפה, בנושא היענות לחיסונים בקרב המגזר הערבי², עולים הנתונים הבאים:

- < 20.3% מהציבור היהודי ציינו כי הם רוצים את החיסון באופן מיידי (לעומת 16% מנשאלים מהמגזר הערבי).
- < היענות גבוהה יותר בקרב גברים לעומת נשים – בשני המגזרים
- < 7.7% מהגברים היהודים ציינו כי יסרבו לקבל את החיסון (לעומת 29.4% מהגברים במגזר הערבי).
- < 17.2% מהנשים היהודיות ציינו כי יסרבו לקבל את החיסון (לעומת 41.2% מהנשים במגזר הערבי).

על מנת לגבש אסטרטגיה ומדיניות בנושא עידוד ההתחסנות ניתן לבצע מחקר איכותני נרחב לזיהוי החסמים בקהילות בהן שיעור ההתחסנות הוא נמוך. בהתאם לתשובות שיעלו מן השטח ניתן יהיה לגבש תכנית פעולה.

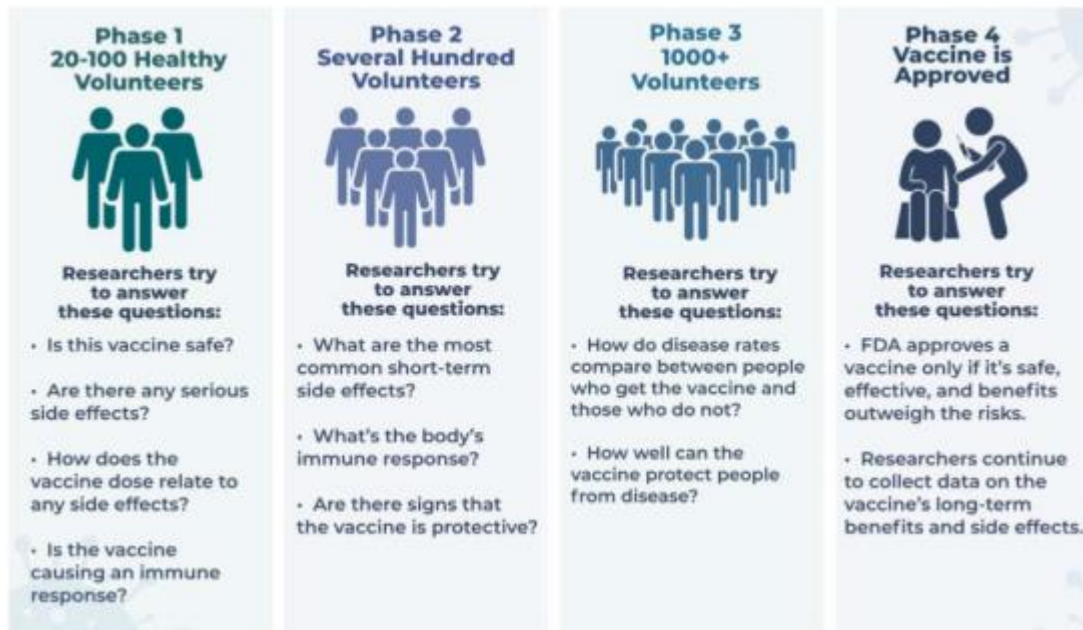
המלצות חברי הקהילה לדרכי פעולה לעידוד ההתחסנות

ישנם כלים רבים להניע אנשים לבחור התנהגות מסוימת, וחסמים שונים שמונעים מהם לעשות זאת, שאינם קשורים לאמון בלבד. בהתאם לכך, ההמלצות מתייחסות גם לסוגיית האמון, אך כחלק ממכלול הרחב, שעניינו מימוש המטרה – הנעת קהלי יעד שונים להתחסנות:

1. שקיפות מידע ושיתוף הציבור

- < שקיפות נתונים: מידע שוטף אודות שיעורי התחסנות, תופעות לוואי, פילוח לפי מגזרים, כמות מנות שנתרו וכד'.
- < שקיפות בתהליכי הניסוי: שיתוף פרוטוקולים ותוצאות ניסוי, כולל כאשר מתרחשים אירועים רפואיים שליליים, ממה עשויים החיסונים וכיצד הם עובדים - העברת המידע בפורמטים נגישים. לדוגמא:

² <https://muchanut.haifa.ac.il/index.php/he/31-center-events/187-2021-01-06-17-19-39>

מקור: <https://covid19community.nih.gov/resources/understanding-clinical-trials>

- ◀ דיאלוג שקוף ושיח סביב נושאי בטיחות החיסונים ויתרונם. למשל: התחייבות לבטיחות החיסון – 9 יצרני חיסונים בארה"ב התחייבו שלא להגישם לאישור עד שיוכחו כבטוחים בניסיונות קליניים גדולים³. ניתן לעשות שימוש במידע מסוג זה.
- ◀ הקשבה, הבנה מה חשוב לציבור ובחינה משותפת של מענה לצרכים השונים - בהובלת מנהיגי הקהילות ובהשתתפות מומחים. ניתן ליזום דיונים מסודרים ומתוקשרים.
- ◀ דילמות שעלו והכרעות
- ◀ כנות לגבי חוסר ודאות – שיתוף הציבור במה ידוע ומה לא.

2. דוגמא אישית ושימוש בדמויות הזוכות לאמון בקהילה
  - המלצות מדמויות הנתפסות כאמינות בקהילה, החולקות ערכים ומאפיינים דומים (למשל זהות דתית או אתנית), נוטות יותר להשפיע:
  - ◀ משפיענים: קריאה להתחסנות, צילום ושיתוף ברשתות החברתיות.
  - לדוגמא: ציוץ בטוויטר של פרו לית', שופטת בתוכנית בישול פופולרית בבריטניה ואחת הראשונות להתחסן, שותף על ידי ראש ממשלת בריטניה.
  - ◀ רופאים/אחיות: עידוד לפני יזומה ותזכורות אישיות – Reach out

³ <https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/09/08/910671322/9-drugmakers-sign-safety-pledge-in-race-to-develop-covid-19-vaccine>

- < מומחי בריאות: תמיכה במומחי בריאות לקידום החיסון – ציוד אנשי המקצוע בכלים לעידוד אנשים להתחסנות: הנחיות לתקשורת נכונה, שיטות לחקר ההיסוס של האנשים ושיטות לחיזוק המוטיבציה.
- < רופאים: גיוס למערך הסברה מותאם תרבותית וסיוע בהפצת מידע מהימן. ניתן לעשות שימוש באביזרים נלווים (סיכות, צמידים, מסיכות וכד'):
- < אנשי חינוך: מתן כלים להתמודדות עם אתגרי חינוך, הסברה וחינוך לבריאות.
- < מנהיגים דתיים: מתן דוגמא אישית על ידי התחסנות. מנהיגי דת עשויים לשתף פעולה בצורה טובה יותר אם ישותפו כבר בשלבי התכנון, למשל – תיעדוף גיאוגרפי.
- < גופים חברתיים, מעסיקים, ארגונים אזרחיים יכולים גם הם למנף את החיסון – קידום התועלת הקהילתית מהחיסון. בבריטניה ישנה פנייה של מעסיקים לממשלה בבקשה ליעוץ כיצד לעודד עובדים להתחסן.

3. הסרת חסמים:

- < זמינות חברתית ותרבותית – למשל שפה, צוותים מוכרים
- < פריסת החיסונים - חיסון במקומות שאנשים מרגישים בהם בטוחים: מרכזי קניות, מקומות עבודה, בתי ספר, בתי כנסת וכו' – בעיקר בקרב מיעוטים שעלולים לסרב לבקר במתקני בריאות.
- < צמצום נוכחות צבאית או משטרתית. נוכחותם עשויה להועיל לוגיסטית, אך מחמירה את אי האמון והפחד.

4. תמריצים:

- < פטור מסגר
- < דרכון ירוק
- < תעודת "מתחסן" המעניקה הטבות, למשל בטיסות, אירועי ספורט, אירועי תרבות, מוסדות לימוד, תחבורה ציבורית וכד'.
- < הטבות ממעסיקים - בארה"ב, למשל, מעסיקים מעניקים תמריצים לעובדים שהתחסנו. בלוס אנג'לס כבאים שהתחסנו קיבלו כרטיסי מתנה ל Airbnb.
- < הגרלות: בעירת Nunavut שבקנדה נערכה הגרלה בהשתתפות ראש העיר בה הוענק פרס כספי על סך 2,000 דולר לחמישה זוכים מבין תושבי העיירה שהתחסנו. שמות הזוכים הוכרזו בשידור חי של תחנת הרדיו המקומית ובפייסבוק.
- < זמינות גדולה של חיסונים מהווה מלכוד – בד"כ יש ביקוש למוצר כשהוא בחוסר. ההנחה היא שיותר אנשים יבואו להתחסן אם ידעו שקיים מחסור. פתרון אפשרי: מתן הטבה ל"ממהרים להתחסן".

5. הסברה והנגשת מידע

אחת הבעיות הקיימות היא ריבוי מידע, המפוזר בין גורמים רבים. טרם גיבוש תכנית ההסברה יש לאגם את המידע מהמקורות המהימנים (מכון דוידסון, מדעת, רשתות חברתיות ועוד), לעבדו ולהנגישו לציבור בצורה המתאימה.

← מערך הסברה מותאם תרבותית, תוך שימוש בדמויות הזוכות לאמון והתאמה אישית של מסרים, הימנעות מהפחדת יתר וכן שימוש במנוחים המוכרים בקהילה המקומית.

← צמצום סממנים ממשלתיים.

← שימוש במגוון ערוצי המדיה והתאמתם לצרכים שונים של האוכלוסייה. לדוגמא, קמפיין הסברה ממוקד לחינוך העל יסודי במגזר החרדי שכולל שימוש בפלטפורמת Google class, שידור טלפוני, תקליטורי ומידע כתוב.

← יצירתיות:

1. סיפורים אישיים - אנשים נמשכים יותר למסרים וסיפורים אישיים מאשר לעובדות ונתונים.

2. סרטונים מקצועיים והפיכתם לווראליים. לדוגמא, לסרטון המסביר על תופעות הלוואי האפשריות ודרכי ההתמודדות⁴:

3. הנגשה לילדים באמצעות משחק/אפליקציה תורמת גם היא לידע בקרב ההורים. לדוגמא: Vax Pack Hero: משחק שפותח על ידי המרכז לחינוך חיסונים של בית החולים לילדים בפילדלפיה. המשחק מציג 50 "גיבורי חיסונים" שתורמו לפיתוח והצלחת חיסונים. מטרת המשחק היא לחבור לגיבורים ולהילחם במחלות שונות במטרה לרפא חולים.

← טיפול מיידי ואפקטיבי בפייק ניוז ונרטיבים (למשל, חיסונים פוגעים בסיכויי הפוריות).

← הדגשת היתרונות החברתיים של החיסון – החיסון מגן לא רק על המתחסן אלא גם על הסביבה כולה. שימת דגש על היתרונות הכלכליים, למשל אפשרות להישאר בכוח העבודה ולפרנס את המשפחה.

← מעקפים נורמטיביים: אחד המניעים המשמעותיים ביותר לשינוי התנהגות, ללא תלות באמון, הוא נורמטיבי. באמצעות יצירת תחושה ש"ככה אנשים כמוני עושים", ניתן להניע אנשים לפעולה. גם הדגשת נורמות חדשות ומתפתחות – "יותר ויותר אנשים מתחסנים" – עשויות להשפיע על ההחלטה.

← התמקדות ב"מתנדנדי החיסון" ולא ב"מתנגדי החיסון" - התמקדות לא בשינוי עמדות אלא בתמיכה בכיוון מסוים במקרה של עמדה אמביוולנטית. התערבויות יכולות להיות בצורה של תזכורות, המרצות, הטרמות ומסרים מתאימים.

⁴ ראו דוגמא: <https://www.tri-cityherald.com/news/local/article248318110.html>

במקביל לפעולות אלו ישנו צורך בפיקוח רציף אחר נושא האמון בחיסונים :

- ◀ סקרים כמותיים - הערכת מתמדת של ביטחון הציבור בחיסונים, כולל פילוח לפי קבוצות חברתיות, מגדר, גיל וכד'.
- ◀ איסוף וניתוח מידע של משוב מהקהילה להבנת תפיסות מוטעות, שמועות וחששות מתפתחים.
- ◀ מעקב אחר תפיסות וחוויות של אנשים שהתחסנו.
- ◀ מעקב וטיפול במידע שגוי והערכת סיכוייו לפגיעה באמון בחיסון.
- ◀ שימוש במערכת מעקב לתופעות לוואי – התקשרות עם גורמי ניטור בלתי תלויים וקביעת פרוטוקולי תקשורת ברורים לתקשורת עם הציבור בנושא זה.
- ◀ לדוגמא : המרכז האמריקאי לבקרת מחלות ומניעתן (CDC) ממליץ על מערכת V-safe :

סיכום :

הקושי בהתמודדות הלאומית עם סוגיית ההיענות לחיסונים קשור, בין יתר הגורמים, גם באמון נמוך בקרב חלק מקבוצות האוכלוסייה כלפי השלטון/הרשויות, אשר שורשיו בהיסטוריה חברתית ארוכת שנים. בשל הצורך לפעול במהרה במצב של חוסר אמון, ניתן לפעול בשתי דרכים מרכזיות :

- א. מציאת אמצעים להנעה לפעולה גם ללא אמון (תחומי פסיכולוגיה חברתית, תמריצים וכד')
- ב. גיוס והדרכה של גורמים בהם יש לקהל היעד אמון והפניית קהלי היעד לאותם מקורות

את המסרים ניתן להפיץ באופן איכותי ומקצועי, תוך צמצום סממנים ממשלתיים. דוגמאות שהוזכרו כוללות אימוץ מודל שיח דו - סטרי סימטרי (למשל בנושא בטיחות החיסונים), שקיפות נתונים ושיתוף הציבור, היעזרות בצוות גיבוש מסרים מגוון, התאמה אישית של מסרים וערוצי מדיה רלבנטיים לקהלי היעד.